

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه اصفهان

دانشکده زبان‌های خارجی

گروه زبان‌شناسی

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی زبان‌شناسی همگانی

بررسی مشکلات ترجمه طنز: یک بررسی تطبیقی در زبانهای فارسی و آلمانی

استاد راهنما:

دکتر محمد عموزاده

استاد مشاور:

مسعود منصوری

پژوهشگر:

حجت اله سلیمیان

آبان ماه ۱۳۸۸

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات،
ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع
این پایان نامه متعلق به دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان
دانشکده زبان‌های خارجی
گروه زبان‌شناسی

پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی زبان‌شناسی همگانی آقای

حجت‌اله سلیمیان

تحت عنوان

بررسی مشکلات ترجمه طنز: یک بررسی تطبیقی در زبانهای فارسی و آلمانی

در تاریخ ۱۳۸۸/۸/۳۰ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

امضا	با مرتبه‌ی علمی دانشیار	دکتر محمد عموزاده	۱- استاد راهنمای پایان‌نامه
امضا	با مرتبه‌ی علمی مربی	مسعود منصوری	۲- استاد مشاور پایان‌نامه
امضا	با مرتبه‌ی علمی استادیار	دکتر عباس اسلامی راسخ	۳- استاد داور داخل گروه
امضا	با مرتبه‌ی علمی دانشیار	دکتر جهانگیر فکری ارشاد	۴- استاد داور خارج از گروه
امضای مدیر گروه			
- کی‌محمدزاده

سپاسگزاری

خداوند مهربان را شاکرم که مرا در مسیر دانش قرار داد و از محبت‌های خانواده‌ی عزیزم بسیار سپاسگزارم که همیشه باعث دلگرمیم بوده‌اند. اینک که این پژوهش به پایان رسیده، از زحمات عزیزانی که در تمام مراحل تحصیلی اینجانب، یاریم کرده‌اند، تشکر و قدردانی می‌نمایم. از زحمات استاد بزرگوارم جناب آقای دکتر محمد عموزاده که با مشغله‌ی زیاد، زحمت راهنمایی این پژوهش را پذیرفتند، بسیار سپاسگزارم و بهترین‌ها را برایشان آرزومندم و چنانچه ارزشی بر این پژوهش باشد مدیون دقت نظر و راهنمایی‌های بسیار ارزشمند ایشان هستم. همچنین از زحمات استاد عزیزم جناب آقای مسعود منصوری که از دوره‌ی کارشناسی مدیون زحمات ایشان هستم و در این پژوهش نیز افتخار داشتم که از مشاوره‌های ارزشمند وی در زبان آلمانی بهره‌مند شوم، صمیمانه سپاسگزارم. همچنین بسیار مفتخرم که اساتید بزرگواری داوری این پژوهش را بر عهده داشتند؛ استاد گرانقدر جناب آقای دکتر منوچهر فکری ارشاد که در دوره کارشناسی از محضر ایشان بهره‌ی فراوان برده‌ام و اخلاق زیبای ایشان همیشه در خاطر من هست و خواهد ماند. سلامتی و طول عمر ایشان را از خداوند خواستارم. همچنین از استاد عزیزم جناب آقای دکتر عباس اسلامی راسخ که با گشاده‌رویی همیشگی خود داوری این پژوهش را بر عهده داشتند و نکات بسیار ارزشمندی را گوشزد نمودند، ضمن تقدیر آرزوی بهروزی برایشان دارم. ضمناً از تمامی اساتید محترمی که در دوره‌ی کارشناسی و کارشناسی ارشد از محضرشان بهره‌مند شده‌ام ضمن تقدیر، شادی و بهروزی برایشان آرزومندم. در پایان قدردان تمامی دوستان عزیزم که در مدت تحصیل و نیز در این پژوهش یاریم کردند، هستم. خداوند به تمامی این عزیزان خیر و شادی عنایت فرماید.

تقدیم به:

طفر سردازان که با طفرشان تبسم را بر لبان مردمان می آورند!

و

مستر حمان که دشواری ترجمه طفر را به جان می خرد تا تبسم را بر لبان دیگر مردمان بمانند!

چکیده

طنز از جمله انواع ادبی است که از دیرباز تا به حال توسط افراد مختلف و در رشته‌های مختلفی مانند ادبیات، فلسفه، روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و زبان‌شناسی مورد بررسی قرار گرفته است. طنز مورد توجه مترجمان نیز واقع شده است، اما مسئله‌ای که ترجمه‌ی طنز را با مشکل مواجه می‌کند، عدم تطابق کامل مفاهیم زبانی و فرازبانی بین دو زبان مورد نظر می‌باشد؛ چرا که طنزپردازان اغلب از بازی‌های کلامی که دارای مفاهیم فرهنگی خاصی هستند، در طنز بهره می‌گیرند و این مسئله، محدودیت‌های فراوانی برای مترجمان ایجاد می‌کند. در اغلب پژوهش‌های انجام گرفته در ارتباط با مشکلات ترجمه طنز، ترجمه پژوهان با قاعده‌های کلی ترجمه به طنز نگرسته‌اند، در حالی که در این پژوهش، سعی بر آن شده است که ترجمه‌ی طنز بر اساس یکی از نظریه‌های مهم طنز تحت عنوان نظریه ناسازگاری یا عدم تجانس مورد بررسی قرار گیرد. راسکین (۱۹۸۵) از جمله پژوهشگرانی است که طنز را از نگاه معنی‌شناسی بررسی کرده و نظریه ناسازگاری یا تقابل دو موقعیت متضاد در یک متن را برای طنز و بخصوص لطیفه به کمال رسانده است. الگوی طنز سالز (۱۹۷۲) نیز با کمک قاعده‌های شناختی به حل ابهام‌های ایجاد شده از متن طنز در ذهن مخاطب اشاره می‌کند. این پژوهش، با در نظر گرفتن چارچوب نظری راسکین و نیز الگوی طنز سالز به بررسی تطبیقی مشکلات ترجمه‌ی طنز به ویژه لطیفه، که از برجسته‌ترین و پربسامدترین طنزها می‌باشد، در دو زبان فارسی و آلمانی پرداخته است.

کلید واژه‌ها: طنز زبان محور، طنز فرهنگ محور، ناسازگاری

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات تحقیق

۱	..... ۱-۱- طرح موضوع تحقیق
۲	..... ۲-۱- اهداف تحقیق
۲	..... ۳-۱- سؤالات تحقیق
۳	..... ۴-۱- اهمیت و ارزش تحقیق
۳	..... ۵-۱- کاربرد نتایج تحقیق
۳	..... ۶-۱- سازمان تحقیق
۴	..... ۷-۱- کلیدواژه‌ها

فصل دوم: پیشینه تحقیق

۵	..... ۱-۲- مقدمه
۶	..... ۲-۲- تعاریف ترجمه
۶	..... ۳-۲- مطالعات ترجمه
۸	..... ۴-۲- انواع ترجمه
۸	..... ۲-۴-۱-۱- ترجمه بین زبانی
۹	..... ۲-۴-۱-۲- ترجمه بین دو زبان
۹	..... ۲-۴-۱-۳- ترجمه بین نشانه‌ای
۹	..... ۲-۴-۱-۴- ترجمه کامل در مقابل ترجمه ناقص
۹	..... ۲-۴-۱-۵- ترجمه کلی در مقابل ترجمه محدود
۱۰	..... ۲-۴-۱-۶- ترجمه آزاد در مقابل ترجمه وابسته
۱۰	..... ۲-۴-۱-۷- ترجمه پیامی و ترجمه معنایی
۱۱	..... ۲-۴-۱-۸- انواع ترجمه شعر
۱۱	..... ۲-۴-۱-۹- زبان‌شناسی و ترجمه
۱۲	..... ۲-۴-۱-۱۰- معناشناسی و ترجمه
۱۳	..... ۲-۴-۱-۱۱- معادل یابی و ترجمه

۱۴	..... ۶-۲ بخش طنز
۱۴	..... ۱-۶-۲ مقدمه
۱۵	..... ۲-۶-۲ تعریف طنز
۱۵	..... ۳-۶-۲ نظریه های طنز
۱۶	..... ۱-۳-۶-۲ نظریه برتری
۱۶	..... ۲-۳-۶-۲ نظریه آرامش
۱۷	..... ۳-۳-۶-۲ نظریه ناسازگاری
۱۸	..... ۴-۶-۲ ناسازگاری در طنز
۱۹	..... ۵-۶-۲ ابزار طنز
۲۰	..... ۶-۶-۲ طبقه بندی طنز
۲۰	..... ۷-۶-۲ رویکردهای زبان شناسی در طنز
۲۱	..... ۸-۶-۲ ویژگی های متن خنده دار
۲۳	..... ۷-۲ لطیفه
۲۳	..... ۱-۷-۲ اجزای لطیفه
۲۴	..... ۲-۷-۲ طبقه بندی لطیفه ها در زبان فارسی
۲۶	..... ۳-۷-۲ اصول گرایس و لطیفه
۲۷	..... ۸-۲ تمایز طنز و لطیفه
۲۸	..... ۹-۲ مشکلات ترجمه
۲۹	..... ۱-۹-۲ بازی های کلامی و ترجمه
۲۹	..... ۲-۹-۲ فرهنگ و ترجمه
۳۰	..... ۱۰-۲ طنز و ترجمه
۳۲	..... ۱-۱۰-۲ تقسیم بندی طنز از لحاظ ترجمه پذیری
۳۴	..... ۲-۱۰-۲ طنز زبان محور
۳۵	..... ۳-۱۰-۲ طنز فرهنگ محور
۳۵	..... ۱۱-۲ طنز پژوهی و مطالعات ترجمه در ایران
۳۸	..... ۱۲-۲ خلاصه و جمع بندی

فصل سوم: چارچوب نظری و روش تحقیق

۳۹	..... ۱-۳-۱ مقدمه
۳۹	..... ۲-۳-۱ شیوه تجزیه و تحلیل
۴۴	..... ۳-۳-۱ روش گردآوری داده‌ها
۴۴	..... ۱-۳-۳ نوع داده‌ها و علت انتخاب داده‌ها
۴۴	..... ۲-۳-۲ محدودیت روش شناختی مطالعه
۴۵	..... ۴-۳-۱ تقابل معنایی
۴۵	..... ۱-۴-۳ تقابل مدرج
۴۶	..... ۲-۴-۳ تقابل مکمل
۴۶	..... ۳-۴-۳ تقابل متقارن
۴۶	..... ۴-۴-۳ تقابل جهتی
۴۷	..... ۵-۴-۳ تقابل واژگانی
۴۷	..... ۶-۴-۳ تقابل ضمنی
۴۸	..... ۵-۳-۱ تضاد معنایی
۴۸	..... ۱-۵-۳ تضاد صوری
۴۸	..... ۲-۵-۳ تضاد متقابل
۴۹	..... ۳-۵-۳ تضاد مشروط
۴۹	..... ۶-۳-۱ ابهام
۴۹	..... ۱-۶-۳ ابهام واژگانی
۵۰	..... ۲-۶-۳ ابهام نحوی
۵۰	..... ۱-۲-۶-۳ ابهام گروهی
۵۰	..... ۲-۲-۶-۳ ابهام ساختاری
۵۰	..... ۷-۳-۱ خلاصه و جمع بندی

فصل چهارم: تحلیل داده‌ها

۵۲	..... ۱-۴-۱ مقدمه
----	-------------------

۵۳	..... ۲-۴- تضاد در سطح مقولات زبانی
۵۳	..... ۱-۲-۴- در سطح ساختار جمله و مقولات دستوری
۵۳	..... ۱-۱-۲-۴- حذف
۵۹	..... ۲-۱-۲-۴- درنگ
۶۲	..... ۳-۱-۲-۴- ساخت منفی
۶۵	..... ۴-۱-۲-۴- جنسیت دستوری
۶۷	..... ۲-۲-۴- در سطح واژگان
۶۷	..... ۱-۲-۲-۴- هم آوایی
۷۰	..... ۲-۲-۲-۴- هم نویسی
۷۱	..... ۳-۴- تضاد در سطح مقولات فرهنگی
۷۱	..... ۱-۳-۴- عدم وجود یک عنصر فرهنگی در زبان مقصد
۷۹	..... ۲-۳-۴- نابرابری فرهنگی بین زبان مبدا و مقصد
۸۱	..... ۳-۳-۴- عدم برابری ارزش یک معیار بین زبان مبدا و مقصد
۸۲	..... ۴-۳-۴- تضاد با دانش فرهنگی مخاطب
۸۳	..... ۵-۳-۴- مفاهیم فرهنگی برخی از واژگان
۸۶	..... ۴-۴- تضاد در انتظارات مخاطب
۸۹	..... ۵-۴- راهکار حفظ دو موقعیت متقابل
۹۱	..... ۶-۴- جمع بندی

فصل پنجم: نتیجه گیری و منابع

۹۲	..... ۱-۵- مباحث کلی
۹۳	..... ۲-۵- مسائل و مشکلات ترجمه طنز
۹۶	..... ۳-۵- پیشنهاد برای مطالعات و پژوهش‌های دیگر
۹۷	..... پیوست ۱
۱۰۲	..... پیوست ۲
۱۰۵	..... منابع و مأخذ

فهرست شکل‌ها

صفحه

عنوان

۵	..... شکل ۱-۲ رابطه ترجمه طنز، زبان‌شناسی و مطالعات دیگر
۴۰	..... شکل ۱-۳ موقعیت‌های متضاد در متن طنز طبق نظریه راسکین
۴۱	..... شکل ۲-۳ طرح یافتن قاعده برای ناسازگاری موجود در طنز طبق دیدگاه سالز
۴۲	..... شکل ۳-۳ روند ترجمه طنز
۴۴	..... شکل ۴-۳ دو موقعیت متضاد در متن طنز
۵۱	..... شکل ۵-۳ شکل‌گیری موقعیت تضاد در موقعیت‌های مختلف
۵۴	..... شکل ۱-۴ بخش‌های معرفی و لب‌مطلب لطیفه
۵۵	..... شکل ۲-۴ الگوی سالز برای ترجمه‌ی فارسی لطیفه
۵۶	..... شکل ۳-۴ دو موقعیت متضاد در لطیفه
۵۸	..... شکل ۴-۴ بخش‌های مقدمه و لب‌مطلب لطیفه
۵۹	..... شکل ۵-۴ دلالت دوگانه واژه Pflaumen در لطیفه
۶۰	..... شکل ۶-۴ تقابل دو موقعیت در لطیفه
۶۱	..... شکل ۷-۴ ارجای geradeaus در دو موقعیت متقابل لطیفه
۶۴	..... شکل ۸-۴ تقابل دو موقعیت متضاد در ذهن مخاطب
۶۴	..... شکل ۹-۴ از بین رفتن تقابل/تضاد در ترجمه‌ی فارسی لطیفه
۶۵	..... شکل ۱۰-۴ تقابل دو موقعیت متضاد در لطیفه آلمانی
۶۶	..... شکل ۱۱-۴ شکل‌گیری موقعیت تضاد با دانش زبانی مخاطب
۶۸	..... شکل ۱۲-۴ مقایسه تقابل دو موقعیت در لطیفه فارسی و ترجمه آلمانی آن
۶۹	..... شکل ۱۳-۴ برابری نسبی دلالت دوگانه واژه‌های Kanal و کانال در فارسی و آلمانی
۷۲	..... شکل ۱۴-۴ شکل‌گیری موقعیت تضاد با باور اجتماعی مخاطب ایرانی
۷۲	..... شکل ۱۵-۴ عدم شکل‌گیری موقعیت تضاد با باور اجتماعی مخاطب آلمانی زبان
۷۴	..... شکل ۱۶-۴ دلالت دوگانه اصطلاح "نان و نمک" در زبان فارسی
۷۶	..... شکل ۱۷-۴ دلالت دوگانه اصطلاح آلمانی wie ein Lamm در لطیفه
۷۸	..... شکل ۱۸-۴ تقابل دو موقعیت در لطیفه
۷۹	..... شکل ۱۹-۴ تضعیف موقعیت‌های متضاد در ترجمه‌ی آلمانی لطیفه

۸۰	..... شکل ۴-۲۰ عدم تعادل معنایی دو ضرب‌المثل در لطیفه
۸۲	..... شکل ۴-۲۱ یافتن قاعده‌ای برای ناسازگاری لطیفه از طریق قیاس با منطق اجتماعی
۸۵	..... شکل ۴-۲۲ تضاد واژه خطیب با عبارت "مرا با مسلمانی چه کار؟" در لطیفه
۸۵	..... شکل ۴-۲۳ ایجاد ابهام از تقابل دو موقعیت الف با موقعیت ب
۸۷	..... شکل ۴-۲۴ بخش‌های معرفی و لب مطلب لطیفه
۸۷	..... شکل ۴-۲۵ تحلیل لطیفه در الگوی سالز
۸۸	..... شکل ۴-۲۶ ایجاد رابطه تقابل/تضاد در لطیفه فارسی
۹۰	..... شکل ۴-۲۷ حفظ رابطه موقعیت‌های ۱ و ۳ از طریق موقعیت ۲

فهرست جدول‌ها

صفحه

عنوان

۱۶	..... جدول ۱-۲ تقسیم بندی رویکردهای گوناگون نسبت به طنز
۲۲	..... جدول ۲-۲ موقعیت های متضاد در متن از دید راسکین

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- طرح موضوع تحقیق

ترجمه‌ی طنز، دو حوزه مطالعاتی طنز و ترجمه را در بر می‌گیرد. طنز و ترجمه از دیرباز مورد توجه ادیبان و پژوهشگران بوده و از دیدگاه‌های ادبی- سنتی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. پژوهشگران با مطالعاتی از قبیل انواع ترجمه، شرایط و وظیفه مترجم به این مقوله پرداخته‌اند. برخی ترجمه را کار علمی و برخی کار هنری قلمداد کرده‌اند. با شکل‌گیری علم زبان‌شناسی در دهه‌های اخیر دو مقوله‌ی طنز و ترجمه مورد توجه زبان‌شناسان نیز قرار گرفت و باعث ایجاد نظریات بسیار مفیدی در ترجمه و همچنین نظریات بسیار کارآمدی در زمینه‌ی شناخت بهتر طنز گردید که استفاده از این نظریات در بهبود روند ترجمه نقش مؤثری خواهد داشت. ترجمه‌ی طنز را می‌توان نقطه‌ی تلاقی زبان‌شناسی، مطالعات ادبی، مطالعات ترجمه و بین فرهنگی دانست.

چنانچه مترجم متون طنز، مهارت کافی در ترجمه و نیز آشنایی لازم با طنز نداشته باشد، چه بسا که نتواند در انتقال مفهوم اصلی طنز و ظرایف معنایی آن در زبان مقصد به موفقیتی دست یابد. اگرچه مترجم متون فنی عمدتاً با مقولات زبانی مشخص و به دور از ابهام روبرو است، اما طنزپردازان در طنز از بازی‌های کلامی سود می‌جویند و بیشتر متون طنز نیز مشخصه‌های خاص فرهنگی خود را دارا هستند؛ در نتیجه ممکن است چنین متونی در قالب ترجمه در نیایند و یا متن ترجمه شده لطافت و زیبایی خود را از دست بدهند. مترجم در این گونه موارد با دو

موضوع انتقال معنای گزاره‌ای و همچنین انتقال ظرافت معنایی طنز به زبان مقصد روبروست و در بیشتر موارد به سختی می‌توان هردو مورد، یعنی مفهوم و زیبایی کلام را به زبان مقصد انتقال داد. در ارتباط با ترجمه‌ی طنز، ذوق ادبی مترجم حائز اهمیت می‌باشد.

با توجه به مشکلات یاد شده کمتر مترجمی به ترجمه‌ی طنز بخصوص لطیفه از زبان فارسی به آلمانی و یا بالعکس پرداخته است. البته گاهی عدم تسلط مترجم به زبان مقصد و نیز عدم آشنایی کامل با عناصر فرهنگی موجود در متن، باعث ناکارآمدی ترجمه‌ی متون طنز شده است و بجا نیست که چنین خطاها و یا عدم ذوق مترجم را به حساب مشکلات ترجمه‌ی طنز گذاشت.

۲-۱- اهداف تحقیق

هدف این پژوهش را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

- ۱- بررسی ناسازگاری (عدم تعانس) در طنز به منظور شناخت مهمترین عاملی که باعث خنده‌دار بودن متون می‌گردد.
- ۲- بازبینی روند ترجمه در راستای حفظ این ناسازگاری در زبان مقصد.
- ۳- بیان راهکارهایی برای ترجمه‌ی طنز برای مترجمان که با این نوع مشکلات رو به رو هستند.

۳-۱- سؤالات تحقیق

سؤالات تحقیق عبارتند از:

- ۱- عوامل طنزساز در زبان فارسی و آلمانی کدامند؟
- ۲- مهمترین مشکلات ترجمه‌ی طنز زبان محور در زبان های آلمانی و فارسی کدامند؟
- ۳- مهمترین مشکلات ترجمه‌ی طنز فرهنگ محور در این دو زبان کدامند؟

۱-۴- اهمیت و ارزش تحقیق

ترجمه، علاوه بر اعتلای ادبیات در جهان، نقش مهمی در روابط بین ملت‌ها نیز ایفا می‌کند. توصیف و تحلیل جنبه‌های زبان‌شناختی و فرهنگی ترجمه‌ی طنز می‌تواند در مطالعات ترجمه و مطالعات میان فرهنگی نقش بسزایی داشته باشد.

در بیشتر پژوهش‌های مربوط به ترجمه‌ی طنز، از زاویه ترجمه به طنز نگریسته شده و ترجمه نا/پذیری متون طنز بررسی شده است، ولی در این پژوهش سعی بر آن است که ترجمه‌ی طنز بر اساس یکی از نظریه‌های مهم طنز (نظریه ناسازگاری) مورد بررسی قرار گیرد، موضوعی که به پیوند میان زبان‌شناسی و طنز از یک سو و زبان‌شناسی و ترجمه از سوی دیگر اهمیت دوچندان می‌دهد.

۱-۵- کاربرد نتایج تحقیق

یکی از انواع ادبی موجود در تمامی زبانها، طنز می‌باشد که ترجمه‌ی آن به لحاظ مسائل زبانی و فرهنگی به سادگی صورت نمی‌گیرد و بنابراین مترجمان این گونه متون را کمتر برای ترجمه انتخاب می‌کنند، از این رو ضرورت شناخت مشکلات ترجمه‌ی طنز و یافتن راهکارهای مناسب جهت ترجمه‌ی این گونه متون احساس می‌شود. در این پژوهش سعی شده است با نگاهی به نظریات طنز از دیدگاه زبان‌شناسی، مشکلات ترجمه‌ی طنز بررسی و راهکارهایی نیز برای ترجمه ناپذیری این گونه متون ارائه گردد. با توجه به اینکه به نظر می‌رسد در ایران تحقیقی در زمینه‌ی مشکلات ترجمه‌ی طنز بطور تطبیقی در زبانهای آلمانی و فارسی انجام نشده است، لذا ضرورت بررسی مشکلات ترجمه‌ی طنز برای دستداران ترجمه احساس می‌شود.

این تحقیق شاید بتواند برای علاقه‌مندان ترجمه بویژه ترجمه‌ی طنز و نیز دانشجویان زبان آلمانی برای آشنایی با مهارت ترجمه‌ی طنز بخصوص لطیفه مفید واقع شود.

۱-۶- سازمان تحقیق

این پژوهش در پنج فصل انجام گرفته است. در فصل یک، ضمن ارائه توضیحی بر موضوع و اهمیت آن در مطالعات ترجمه و مطالعات بین فرهنگی، سؤالات تحقیق مطرح و کاربرد یافته‌های پژوهش در حوزه‌های دیگر عنوان گردید. در فصل دوم مروری اجمالی بر مطالعات پیشین در حوزه طنز و ترجمه ارائه می‌گردد. فصل سوم،

روش گردآوری مطالب و روش تحقیق بر اساس چارچوب نظری راسکین^۱ و الگوی سالز^۲ را در بر می‌گیرد و توضیحاتی نیز در ارتباط با تقابل و تضاد معنایی در این فصل ارائه می‌شود. در فصل چهارم، داده‌ها طبق نظریه‌ی راسکین و مدل سالز بر اساس حفظ موقعیت تضاد در ترجمه‌ی زبان مقصد، مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و در پایان نتیجه‌گیری مباحث انجام گرفته به همراه راهکارهایی برای ترجمه‌ی طنز در فصل پنجم ارائه می‌شود.

۱-۷- کلید واژه‌ها:

طنز زبان محور: طنزی که بر ویژگی‌های خاص زبان از قبیل آوا، ساختواژه، نحو و ... استوار باشد، طنز زبان محور نامیده می‌شود (رافائل سون وست^۳، ۱۹۸۹: ۱۳۰).

طنز فرهنگ محور: طنزی که مشخصه‌های خاص و تجارب فرهنگی - جامعه‌شناختی اقلیم خود را به همراه دارد، طنز فرهنگ محور نامیده می‌شود (همان).

ناسازگاری: یک جنبه از طنز اغلب، ناسازگاری عنوان می‌شود (کینونن، ۱۹۹۴: ۱۷، فاین ۱۹۸۳: ۱۶۰). این جنبه از طنز معتقد است که چیزی خنده‌دار تلقی می‌شود که با فعالیتهای زندگی روزمره‌ی مردم، ناسازگار باشد (اورینگ، ۱۹۸۹: ۳۵۰).

---

¹ Raskin

² Suls

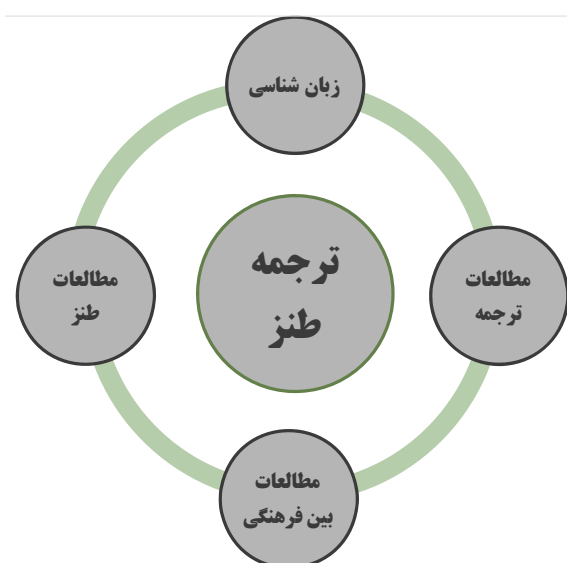
³ Raphaelson-West

فصل دوم

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۱-۲- مقدمه

در ارتباط با ترجمه‌ی طنز با چندین حوزه مطالعاتی از قبیل ترجمه، طنز و مطالعات بین فرهنگی روبرو هستیم. با توجه به گستردگی مباحث، در این فصل سعی شده است موضوعات کلی و مهم ارائه گردد. جهت ارائه بهتر مطالعات انجام شده در ارتباط با موضوع، مطالب در دو بخش کلی؛ ترجمه و طنز سازماندهی شده‌اند.

شکل ۱-۲ رابطه ترجمه طنز، زبان‌شناسی و مطالعات دیگر

۲-۲- تعاریف ترجمه

تعاریف گوناگونی برای ترجمه ارائه گردیده است که از جمله می‌توان به تعاریف زیر اشاره کرد. از دیدگاه نایدا^۱ (۱۹۶۴، نقل از لطفی‌پور: ۶۶) ترجمه عبارت است از «پیدا کردن نزدیکترین معادل طبیعی پیام زبان دهنده در زبان گیرنده، نخست از لحاظ معنایی و دوم از لحاظ سبک». نیومارک نیز (۱۹۷۶ نقل از لطفی‌پور: ۶۶) ترجمه را فن و حرفه‌ای می‌داند که طی آن سعی می‌شود یک پیام نوشتاری در زبانی جایگزین همان پیام در زبانی دیگر شود. کتفورد^۲ (۱۹۶۵: ۲۰) ترجمه را چنین تعریف می‌کند: «جایگزینی مواد متنی در یک زبان با مواد متنی معادل در زبان دیگر». اما به گفته‌ی لطفی‌پور (۱۳۷۱: ۶۹)، بهترین و جامع‌ترین تعریف برای ترجمه را می‌توان اینطور بیان کرد: «فرایند جایگزینی عناصر متنی زبان مبدأ به وسیله عناصر متنی زبان مقصد که طی آن مترجم باید سعی کند با این عمل جایگزین‌سازی خود، زمینه‌ای فراهم آورد که در آن نویسنده اصلی و خواننده متن ترجمه - شده با هم به تعامل و تأثیر متقابل برسند».

از آنجایی که پدیده‌ی طنز با مبانی فرهنگی یک جامعه پیوند تنگاتنگ دارد، در این پژوهش، رویکرد کلامی و کاربردشناختی ترجمه، مبنای کار قرار خواهد گرفت.

۲-۳- مطالعات ترجمه

قدمت بررسی ویژگی‌های ترجمه و طرح نظری ترجمه در شرق به بیش از هزار سال و در غرب به پانصد سال می‌رسد و به اتین دوله^۳ فرانسوی باز می‌گردد (به نقل از صفوی، ۱۳۷۱: ۱۰). اتین دوله (۱۵۰۹-۱۵۴۶) نویسنده، مترجم و چاپخانه دار فرانسوی بود که رساله‌ای با عنوان "اصول ترجمه" منتشر کرد. دوله به سبب درگیر شدن در بحث‌های سیاسی و ادبی زمان خویش بارها به زندان افتاد و سرانجام به جرم بدعت گذاشتن در ترجمه آثار افلاطون و بد ترجمه کردن آنها محاکمه و همراه با کتابهایش سوزانده شد. دوله معتقد بود که ترجمه نباید تحت‌اللفظی باشد، بلکه باید روح مطلب را ادا کند (پورجوادی، ۱۳۶۵: ۳۹).

مطالعات مربوط به ترجمه در دهه ۱۹۲۰ در روسیه و سپس در مکتب زبان‌شناسی پراگ و همچنین در آثار ولوشینف^۴ درباره مارکسیسم، موکاروفسکی^۵ در خصوص نشانه‌شناسی هنر و فلسفه، و جاکوبین [یاکوبسن]^۶،

¹ Nida

² Catford

³ Etienne Dolet

⁴ Vološinov

⁵ Murkurovsky

⁶ Jakobson